

Inhoud

Voorwoord	11
Inleiding	13
In het kielzog van de koning	17
De Oranjes versus de roddel- en de serieuze pers	25
Affaires tonen afbrokkelend gezag koningin Beatrix	32
Beatrix woedend over journalistieke vraag	39
De worsteling van Willem-Alexander en Wim Kok over Jorge Zorreguieta	45
Koningshuisvolgers verenigen zich	58
Willem-Alexander slaat brug naar serieuze pers	63
Zeven jaar in gesprek met Willem-Alexander en Máxima: 2003-2010	71
De vakantievilla in Mozambique	96
De eerste jaren van het koningschap van Willem-Alexander	108
De coronacrisis en de monarchie	126
Amalia	141
De achilleshiel van de koning	153
Nawoord	179
Register	181

Voorwoord

De achilleshiel van de koning past bij een van mijn eerdere boeken, *De strijd om de waarheid op het Binnenhof*, waarin ik verantwoording afleg over mijn eerste periode in de parlementaire journalistiek. Dat doe ik ook in dit boek.

Een kwarteeuw koningshuisverslaggeving vanuit politiek-journalistiek perspectief geeft het voordeel van het zien van verbanden, het signaleren van patronen en stelt in staat om vergelijkingen te maken. Op die reis neem ik de lezer graag mee.

De eerste verhaallijn beschrijft het werk in de curieuze niche van de koningshuisverslaggeving. Tot de millenniumwisseling was dat nauwelijks meer dan een soort *Kremlin-watching* van Paleis Noordeinde en de hoofdrolspelers. Omdat er in de aanloop naar de abdicatie van Beatrix een generatie opkwam die zaken wilde doen met een deel van de pers, ontstond er een klimaat waarin professionele contacten mogelijk werden. Dat was uniek in de wereld van vorstenhuizen. Als voorzitter van de Vereniging Verslaggevers Koninklijk Huis had ik met collega's jarenlang een paar keer per jaar achtergrondgesprekken met Willem-Alexander en Máxima. Dat ging goed, tot het fout liep.

De tweede lijn is het volgen van de monarchie als politiek verslaggever gedurende vijftig jaar. Deze laat zien hoe ministeriële verantwoordelijkheid werkt, hoe politici daarmee omgaan en hoe contacten met leden van het Koninklijk Huis verlopen. Dit biedt inzicht in de bij-

zondere dynamiek van een staatsbezoek, de wonderlijke persgesprekken en fotosessies. Ook laat ik zien waar het koningschap van Beatrix irritaties opriep bij de Haagse politiek en waar problemen ontstonden met kroonprins en later koning Willem-Alexander.

De derde laag is het vergelijken van het koningschap van moeder en zoon. Hoewel de moeder klaar is met haar taak en de zoon nog lang niet, ontstaat er toch een beeld van de manier waarop Beatrix haar koningschap invulde en de manier waarop Willem-Alexander dat doet.

Dit boek had ik nooit kunnen maken zonder de hoofdredacties van *de Volkskrant* en het *Algemeen Dagblad*, die mij in de gelegenheid stelden met een alibi rond te dwalen in de koninklijke biotoop, waar dan ook ter wereld. Nooit normaal te gaan vinden wat er op mijn pad kwam, was een cruciale instelling voor dit avontuur.

Ik ben zeer erkentelijk voor de steun van mijn vrouw Maria Bakker, die het manuscript van kritiek voorzag. Dat deed ook mijn vriend Remco Meijer, met wie ik eerder *Willem-Alexander* en *Vrouwen van Oranje* schreef. Waardevolle kritiek kwam ook van mijn redacteur Simon Dikker Hupkes van uitgeverij Atlas Contact. De stofkam van persklaarmaker Mariel Saegaert was onmisbaar. En de enthousiaste ontvangst van het project door mijn Haagse chef Laurens Kok was niet te versmaden.

Op mijn dagelijkse fietstocht naar de Tweede Kamer en huiswaarts rijd ik over het Noordeinde. Ooit hoop ik te zijn verlost van een bepaalde tic: omhoogkijken of de koninklijke standaard op het paleis wappert.

Jan Hoedeman

Inleiding

Juist omdat het koningschap menselijk is, is het kwetsbaar. Ieder koningschap heeft een achilleshiel, een zwakke plek. De monarchie kan overeind blijven en sterk zijn als de gevoelige plek voldoende wordt beschermd.

Het einde van het tijdperk van Beatrix legt haar achilleshiel in toenemende mate bloot. Politici en ambtenaren schromen niet langer besmuikt te spreken over haar politieke beïnvloeding. In een samenleving die steeds minder onder de indruk is van koninklijke autoriteit, begint die te schuren.

Maar ook de eerste jaren van Willem-Alexander laten met terugwerkende kracht zijn zwakte zien. Als kroonprins en koning koestert hij zijn privédoein zodanig dat er een reeks incidenten uit voortvloeit. Zijn persoonlijke vrijheid wil hij beschermen met de mediacode, maar het is niet voldoende om zich te vrijwaren van publicitaire ophef.

Het rumoer speelt zich af in de Oranje-driehoek van monarchie, politiek en media. Terwijl in de Bermudadriehoek alles verdwijnt, wordt in de schijnwerpers van de Oranje-driehoek alles zichtbaar.

Een kwarteeuw geleden realiseerde ik me als politiek journalist dat er spannende tijden in het vooruitzicht lagen voor professionele volgers van het Koninklijk Huis. Beatrix' aftreden kwam in zicht, haar oudste zoon Willem-Alexander zou plaatsnemen op de troon. Haar

kinderen zouden partners krijgen, historisch gezien een garantie voor politieke spanningen. Het parlement moet immers toestemming geven voor een huwelijk als een prins beschikbaar wil zijn voor de troon.

Daar waar het wringt tussen de monarchie en de politiek wordt het voor een parlementair verslaggever interessant. De politiek beslist immers over de monarchie. Zonder draagvlak in het parlement verdwijnt de monarchie. De minister-president moet in de Tweede Kamer verantwoording afleggen voor het handelen van de leden van het Koninklijk Huis.

Alle reden dus om het onderwerp jarenlang aan te snijden in mijn netwerk van ministers, Kamerleden, voorlichters, topambtenaren en hofdignitarissen. Ik wilde begrijpen waarom het steeds laagdrempeliger werd om te praten over het 'Geheim van Paleis Noordeinde'. Reden ook om die wonderlijke biotoop van het einde van het tijdperk van koningin Beatrix en de opkomst van Willem-Alexander, die ook weer allerlei eigenaardigheden met zich meebracht, te bestuderen.

Gaandeweg heb ik meer zicht op de menselijke kanten van het koningschap en in de kwetsbaarheden van de twee achtereenvolgende staatshoofden gekregen. Als koningshuisverslaggever heb ik een kwarteeuw mijn werk gedaan in de periferie van soms historische ontwikkelingen rond de Oranjes. Soms sta je op grote afstand, soms ben je een radertje in een groter geheel en soms zelfs onderdeel van de kortsluiting...

In kringen van koningshuisverslaggevers ontstaat aan het begin van het millennium de behoefte om een professionelere relatie te hebben met de Rijksvoorlichtingsdienst, hofdignitarissen en leden van het Koninklijk Huis. Juist

vanwege de historische gebeurtenissen die op til zijn. Ons treft allang het koninklijke verwijt geen kennis van zaken te hebben. Doe er dan wat aan, luidt ons antwoord. Geef ons kloppende informatie!

De Vereniging Verslaggevers Koninklijk Huis (VVKH) wordt opgericht in 2001, net voor de verloving van Willem-Alexander en Máxima. Willem-Alexander ziet daar een kans, in aanloop naar de vorming van zijn gezin en het wenkende koningschap, om zijn imago te verbeteren. Kennismaking met degenen die een rol spelen in de totstandkoming van dat imago kan leiden tot wederzijds begrip én een ander beeld. De pers speelt een rol in de monarchie en kan niet veronachtzaamd worden, zo meent hij. Gedurende zeven jaar worden tweemaal per jaar achtergrondgesprekken gehouden met een groep journalisten van 'serieuze media'. Het is niet zonder eigenbelang: Willem-Alexander wil zijn privédoel beschermen.

Een periode van glasnost én mediacode breekt aan. Monarchieën elders in de wereld kijken met jaloezie wat er in Nederland gebeurt, aldus Willem-Alexander. In het begin van deze eeuw probeert Willem-Alexander als eerste in zijn familie iets structureels te verbeteren aan deze moeilijke relatie. Nu, ruim twintig jaar na dato, is het van belang zichtbaar te maken wat er precies is gebeurd en verantwoording af te leggen over onze rol.

Dat proces van koninklijke glasnost gaat niet zonder vallen en opstaan. Na die periode van zeven jaar houden de informele ontmoetingen tussen journalisten en Willem-Alexander en Máxima ineens op na de publiciteit over de vakantievilla in Mozambique. Het blijft zoeken, maar toch is er een volwassenere relatie tot stand gekomen. De situatie zoals die is geweest tussen de pers en zijn moeder

is niet te vergelijken met de huidige verstandhouding.

Het geeft de beroepsgroep ook zicht op de kwetsbare kanten van het koningschap. Waar Beatrix nog wegkwam met haar politieke beïnvloeding achter de schermen, geraakt Willem-Alexander vol in de vuurlinie omdat zijn strijd om persoonlijke vrijheid zo zichtbaar wordt.

Waar komt die vrijheidsdrang vandaan? Waarom knelt dat koninklijke corset zo? Hoeveel risico's kan een koning nemen in zijn positie? En waarom schutteren degenen om hem heen? Relevante vragen op het moment dat Willem-Alexander tien jaar koning is. In aanloop naar het koningschap van Amalia zal zij zich op een gegeven moment de vraag moeten stellen waar de risico's zitten van haar koningschap en hoe daarmee om te gaan. Want ook Amalia is een mens.

Dit boek gaat niet alleen over de geschiedenis van de achilleshiel van de koning en de risico's voor de monarchie, maar ook over het curieuze genre van koningshuisverslaggeving. Een verhaal vanuit de coulissen van het theater van de staat, waar de schone schijn vaak wordt opgehouden, maar lang niet altijd kan worden toegedekt.

In het kielzog van de koning

Na een reeks staatsbezoeken heb ik geleerd dat als je op reis gaat, je niet alleen moet kijken naar wat de gastheer en de gast willen laten zien. Alles is erop gericht geen enkele oneffenheid te tonen aan de journalisten in het gevolg. Het loont te kijken naar wat men niet wil laten zien en gespitst te zijn op wat er niet in het draaiboek staat. Het staatsbezoek van koningin Beatrix aan Rusland is een mooi voorbeeld. Zo was ik op 5 juni 2001 benieuwd naar de relatie tussen koningin Beatrix en president Poetin. Het begon al bij aankomst op het vliegveld in Moskou. Toen Beatrix uit het regeringsvliegtuig stapte, moest ze een heel lange rode loper over met haar korte benen. Poetin had voor zichzelf een beduidend kleinere loper laten uitrollen. Daardoor hoefde hij af en toe slechts een stapje te zetten voordat zij hem eindelijk de hand kon schudden. De toon voor het bezoek was meteen gezet.

Tijdens het staatsbanket zit Beatrix naast Poetin. Ze spreken Duits, merkt minister van Buitenlandse Zaken Jozias van Aartsen. Dat gaat goed zo, denkt hij. Voor journalisten is geen plek aan de dis: tijdens het banket krijgen we de toespraken waarin de eeuwenoude relaties worden geschetst uitgeprint aangereikt.

Maar na afloop stuit ik op Derk Sauer, hoofdredacteur van *Independent Media*. Hij zat wel aan het staatsbanket in zijn hoedanigheid als mediatycoon. Hij vertelt me dat Beatrix boos is op Poetin. Waarom dan, wil ik natuurlijk weten.

Sauer steekt van wal. Poetin heeft vorige week de topman van Gazprom, Rem Vjachirev, ontslagen. Poetin wil Gazprom naar zijn hand zetten en benoemt een vertrouweling, namelijk zijn onderminister van Energie. ‘Beatrix vertelde me dat ze de kwestie had aangesneden. Ze zei tegen Poetin: “U hebt Vjachirev ontslagen. Denkt u dat u de hervormingen wel kunt doorvoeren met de nieuwe man?” Beatrix vertelde me dat Poetin reageerde met: “We zouden vanavond toch alleen over cultuur praten?” Ik kreeg de indruk dat ze zich enigszins beledigd voelde dat ze zo werd afgescheept.’

Ik vind het een fijn verhaal, dat illustreert dat Beatrix politiek een volwaardig gesprekspartner probeert te zijn aan de dis met haar Russische gastheer. Voordat ik me aan een stukje voor *de Volkskrant* zette, vroeg ik Sauer of het goed was dat ik hem zou citeren. ‘Is dat not done dan om je dit te vertellen? Ik doe daar niet zo moeilijk over.’

De volgende dag werd ik na mijn publicatie boos aangekeken door sommigen uit het koninklijke gevolg. En Sauer ontdekte dat het inderdaad not done is. Hij ontkent zelfs tegen andere collega’s dat hij het tegen mij heeft gezegd.

Twintig jaar later pieker ik over een verhaal voor het *Algemeen Dagblad* in aanloop naar het staatsbezoek aan Noorwegen. Koning Willem-Alexander bezoekt met Máxima de Noren in november 2021. Wat me opvalt is dat er nooit gedoe is met het Noorse koningshuis. Hoe kan het dat de Noren nooit dergelijke reuring hebben en de Nederlanders er bijna patent op hebben? Wat is dat toch? Ik besluit de twee te vergelijken voor een verhaal dat de zaterdag voor het staatsbezoek verschijnt.

De samenlevingen zijn verschillend. De Noren hebben een platte samenleving, in Nederland zijn de verschillen

groter. Het Noorse belastingsysteem is nivellerend, met een hoog salaris draag je veel af aan de staat. En hun nationale feestdag op 17 mei is anders dan de onze. Noren zijn van jong tot oud trots op hun land en dragen op hun nationale feestdag fier de fraaie klederdracht. Onvergelijkbaar met de chaotische oranje biergolf die op 27 april door Nederland slaat.

Op zoek naar iemand met kennis van zaken stuit ik op Tanja Bouwman, docent Noorse taal en cultuur aan de Universiteit van Amsterdam. Ze raakt de achilleshiel van het Nederlandse koningschap in haar vergelijking. Bouwman roemt de Noorse koning Harald. 'Hij maakt grapjes over de politiek die grappig en treffend zijn. Hij staat bekend als de volkskoning. Ons koningshuis doet volks, maar is het niet. De Noren zijn bescheiden en doen niet opzichtig. Ze hebben geen kapitale speedboot, proberen geen huis te kopen in Afrika, ze hebben geen vakantievilla in Griekenland. Harald heeft een hut in de Noorse bergen.'

Het staatsbezoek aan Noorwegen is op zijn derde dag als het amfibische transportschip Zijner Majesteit Rotterdam is afgemeerd aan de Revierkaie in de haven van Oslo. Die 10de november 2021 is de hofhouding eindelijk ontspannen en ze zijn aanspreekbaar. De kop is eraf na twee dagen Oslo, Trondheim wacht voor de laatste dag. De Nederlanders in Noorwegen die zijn uitgenodigd mogen deelnemen aan de zogeheten passade, waarbij zij kort worden voorgesteld aan de Nederlandse koning en de koningin.

Deze ONG is het meest karakteristieke onderdeel van een staatsbezoek dat voor de buitenwacht nooit zichtbaar wordt: de Ontvangst Nederlandse Gemeenschap. Het